

"روز جهانی محیط زیست" و "هفته محیط زیست" را چگونه پاس بداریم؟

افزایش جمعیت، بهبود سطح بهداشت عمومی، افزایش طول عمر، بالا رفتن سطح توقعات و رفاه در زندگی مردم، اشاعه فرهنگ مصرف گرایی و تجمل گرایی، توسعه علوم و فناوری ها، بهره‌برداری‌های غیراصولی و بیش از توان اکولوژیکی عرصه‌ها و به ظاهر، چیره شدن انسان بر طبیعت از یک طرف و توسعه شتابزده و تک بعدی (توجه صرف به سود بیشتر و ملاحظات اقتصادی در تعریف پروژه های عمرانی و غفلت از ملاحظات اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی) از طرف دیگر، سبب افزایش تقاضا، بهره‌برداری بی رویه و تشدید تخریب محیط زیست و منابع پایه تولید و بروز چالش های متعدد در سطوح مختلف محلی، ملی و منطقه ای شده است. چالش هایی از قبیل تخریب جنگلها و مراتع و اراضی کشاورزی، بیابان زایی و شور و قلیایی شدن اراضی، پایین رفتن سطح آبهای زیرزمینی، خشک شدن رودخانه ها و تالاب ها، بروز طوفان های شن و هجوم ریزگردها، به خطر افتادن تنوع زیستی گیاهی و جانوری و یا انقراض بعضی از گونه ها، تخریب کمی و کیفی منابع آب و خاک، آلودگی هوا، رشد روزافزون آلودگی، معضل جمع آوری و دفع زباله ها و پساب های آلاینده محیط زیست، هجوم آبهای شور به سمت سفره های آب شیرین، فرونشست اراضی، بروز انواع بیماری ها بدلیل استفاده بیش از حد از مواد شیمیایی (کود و سم) و آلودگی مواد غذایی و منابع آب شرب و ...

خوشبختانه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۷۲ با تصویب ماده‌ای، ۵ ژوئن را روز جهانی محیط زیست اعلام کرد. هدف از نامگذاری این روز، افزایش آگاهی مردم برای حفظ محیط زیست و ترغیب مسئولان در سطوح مختلف، به اتخاذ تدابیری برای مقابله با تخریب محیط زیست و انقراض نسل گونه‌های زیستی گیاهی و جانوری است. به همین مناسبت، در ایران ۱۶ تا ۲۲ خرداد ماه به عنوان هفته محیط زیست نامگذاری شده است. عزم جهانی برای حفاظت از محیط زیست با تشکیل نخستین کنفرانس جهانی سازمان ملل متحد درباره انسان و محیط زیست که به کنوانسیون استکهلم معروف است، در سال ۱۹۷۲ میلادی در سوئد جنبه عینی پیدا کرد و در سالهای ۱۹۹۲ و ۲۰۱۲ میلادی در اجلاس زمین در ریودوژانیرو (پایتخت برزیل) مورد تاکید سران همه کشورهای عضو سازمان ملل قرار گرفت، به طوری که حق برخورداری انسان از محیط زیست سالم و پاک، همطراز با حقوق بشر شناخته شد.

در کشور ما ایران، متأسفانه عمق و شدت بحران های محیط زیستی پیش رو، به حدی است که بدون عزم ملی و مشارکت جدی همه دست اندرکاران دولتی و غیردولتی (بخش خصوصی، سازمان ها و تشکل های مردم نهاد و همه آحاد مردم و بهره برداران محلی و ...) حل این مشکلات و معضلات محیط زیستی امکان پذیر نیست! امید است دولت تدبیر و امید بتواند با پیش بینی سازوکارهای مناسب و موثر، روند تخریب محیط زیست را کنترل نموده و به کمک مردم و سایر شرکای توسعه، برنامه های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت حفظ، احیاء، اصلاح، توسعه و بهره برداری اصولی از منابع پایه تولید (آب، خاک و گیاه) را طراحی و اجرا نماید. شاید لازم باشد که به کلیات نقش هر کدام از دست اندرکاران کلیدی در این زمینه اشاره نمود:

- قوه مقننه در زمینه تنقیح قوانین، اصلاح قوانین و مقررات، تصویب مقررات تشویقی و تنبیهی مناسب با رویکرد مشارکتی و مبتنی بر اصول اقتصاد مقاومتی و همچنین نظارت قوی تر بر عملکرد سایر نهادها (بخصوص نهادهای وابسته به دولت)، اتخاذ رویکرد اقتصاد سبز و توجه به مبانی توسعه پایدار و رشد فراگیر
- قوه مجریه در زمینه مسئولیت پذیری و پاسخگویی بیشتر، شفافیت، رعایت بیشتر اصول عدالت اجتماعی و اقتصاد مقاومتی، اتخاذ رویکردهای مشارکتی و جامع، اصلاح سیاستها، مقررات و آئین نامه ها و بخشنامه ها،

تدوین ضوابط و استانداردهای لازم جهت حفظ محیط زیست، اجتناب از رویکرد بالا به پایین، جدی تر گرفتن مطالعات ارزیابی زیست محیطی (EIA)، برخورد جدی با خاطیان و متخلفان و تخریب کنندگان محیط زیست، اعطای تسهیلات لازم برای ارتقای کیفی صنایع و فناوری ها در بهره برداری از منابع پایه در بخشهای مختلف صنعت، معدن، کشاورزی و خدمات و همچنین تولید محصولات ارگانیک، انرژی های پاک، اتخاذ رویکرد اقتصاد سبز و توجه به اصول و مبانی توسعه پایدار و رشد فراگیر

- قوه قضائیه در زمینه تسریع در فرآیند دادرسی، رسیدگی و برخورد جدی با خاطیان و متخلفان و تخریب کنندگان محیط زیست و اعمال مجازات های لازم در جهت پیشگیری از وقوع جرم های مرتبط با محیط زیست و مبارزه جدی با مفاسد اداری و اقتصادی در سطوح مختلف
- بخش خصوصی نیز می بایست به مسئولیت های اجتماعی و حفظ محیط زیستی خویش، بیش از پیش پای بند باشد و با بهره برداری اصولی از منابع تولید و رعایت ضوابط و استانداردهای محیط زیستی، التزام عملی به قانون، بازگشت سرمایه و حقوق انتفاعی عادلانه و منصفانه خویش را تضمین نماید (بدیهی است که تخریب محیط زیست، ریسک سرمایه گذاری بخش خصوصی را افزایش می دهد)
- بهره برداران محلی در بخش کشاورزی و دامپروری نیز می بایست با ترکیب دانش بومی خویش و آخرین یافته های علمی روز دنیا، ملاحظات محیط زیستی و تطابق با طبیعت و بهره برداری متناسب با توان اکولوژیکی منابع طبیعی را در دستور کار خویش قرار دهند تا امکان پایداری و تداوم در بهره برداری از منابع پایه، برای ایشان فراهم شود.
- نقش مردم و مصرف کنندگان نیز در زمینه تقویت حس مسئولیت اجتماعی و مسئولیت پذیری، تلاش در زمینه حفظ محیط زیست و احیای منابع طبیعی (بعنوان مثال همکاری در طرحهای درختکاری و توسعه فضای سبز)، استفاده درست و صحیح از منابع، صرفه جویی در مصرف منابع آب و غذا و انرژی، عدم اسراف و تبذیر، اجتناب از مصرف گرایی و تجمل گرایی، در حد ممکن استفاده از وسایل نقلیه عمومی و اجتناب از سفرهای غیرضروری (استفاده لازم از بستر فضای مجازی برای خرید کالا و خدمات)، تلاش در جهت اصلاح الگوی مصرف و استقبال از محصولات ارگانیک و سالم
- سازمان های مردم نهاد و غیر دولتی (NGOs) نیز می توانند در زمینه حساس سازی، آگاه سازی، ظرفیت سازی، شکل سازی، توان افزایی و افزایش مسئولیت پذیری و پاسخگویی در سطح مردم و بدنه دولت تلاش نموده و نقش نظارتی خویش را تقویت نمایند.
- بدون شک در صورت عدم شکل گیری یک وفاق ملی و اراده کافی برای نجات محیط زیست کشور از گزند روند سقوط کنونی شاهد بروز مخاطرات اقتصادی – اجتماعی غیرقابل کنترل خواهیم بود.